

Tėvynė lietuvių kalboje ir kultūroje

***Tėvynės* sąvoka lietuvių kalboje neturi senų šaknų. Anot Antano Maceinos, tėvynės sąvoka, kaip ji suprantama šiandien, yra naujųjų laikų padaras. Tiek senovėje, tiek viduriniais amžiais ji turėjo kitokią prasmę.**

Marius **SMETONA**

Vilniaus universitetas

Kaip teigiama Lietuvių kalbos etimologinio žodyno bazėje, *tėvynė* – „perkeltinis skolinys (*Lehnübertragung* – žodis, įgijęs tam tikrą reikšmę, kuri būtų galėjusi susiformuoti ir savarankiškai, tačiau kurios atsiradimą paskatino svetima įtaka) iš vok. *Vaterland* (plg. taip pat r. *отечество*)“. Bazėje taip pat teikiama nuoroda į *tėviškę*. Tačiau ir šis žodis vadinamas perkeltiniu skoliniu: „W. Betzo skiriamas skolinimosi tipas: reikšmė, kuri galėtų būti išsivysčiusi ir be svetimos įtakos, tačiau kurią išorinis poveikis tik paspartina, plg. lie. *tėviškė* reikšmės raidą link *Vaterland* dėl lo. *patria*“. Skoliniui įsitvirtinti, matyt, leido šaknis, minimose kalbose taip pat susijusi su tėvu, tėvais. Simonas Daukantas „Būde senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“ rašė: „dar prie tėvų bebūdami, netoli nuo tėvo kiemo sau namus įkūrė ir dirvas pataisė, tai tokie kiemai, kaip strazdai po girią ištupyti aplink tėvo namus, vadinos taip pat nuo tėvo vardo“. Taigi, svarbiausia senovės lietuviui buvo ryšys su gimtąja sodyba, tėvo, tėvų namais, tėvo vardu.

Tėvynės dar nerandame nei Konstantino Sirvydo trikalbiame (*Dictionary trium linguarum*. 1642: oyczyzná, Patria, natale folum. Tewikścia.), nei po dviejų šimtų metų rašytame S. Daukanto žodyne (*Žodrodys*. 1838: Patria, ae f. tēwaine). Nei vienas, nei kitas *patria* atitikmuo dar neturi šalies, krašto ar tuo labiau valstybės reikšmės, tik ryšį su tėvo, tėvų namais. *Tėvynės* kaip politinio vieneto, šalies

suvokimas imamas diegti XIX a. sukilimų atsišaukimuose, vadų laiškuose.

Tokią didžią tėvynę matome propaguojamą „Varpe“ (*uždegti szirdyje broliu nors mažą kibirkstį meilės **tėvynės** – tai yra musu mieris, tai uždutė*), tokią tėvynę matė ir pats „Varpo“ redaktorius Vincas Kudirka (*Priminę mums Lietuvą, pareigų šventumą, /Kur Lietuva **tėvynė** uždeda ant mūsų?* („Lietuvos šviesuoliams“); *Lietuva, **Tėvynė** mūsų/ Tu didvyrių žeme*, („Tautiška giesmė“). Tėvynė jau įvardijama – tai Lietuva.

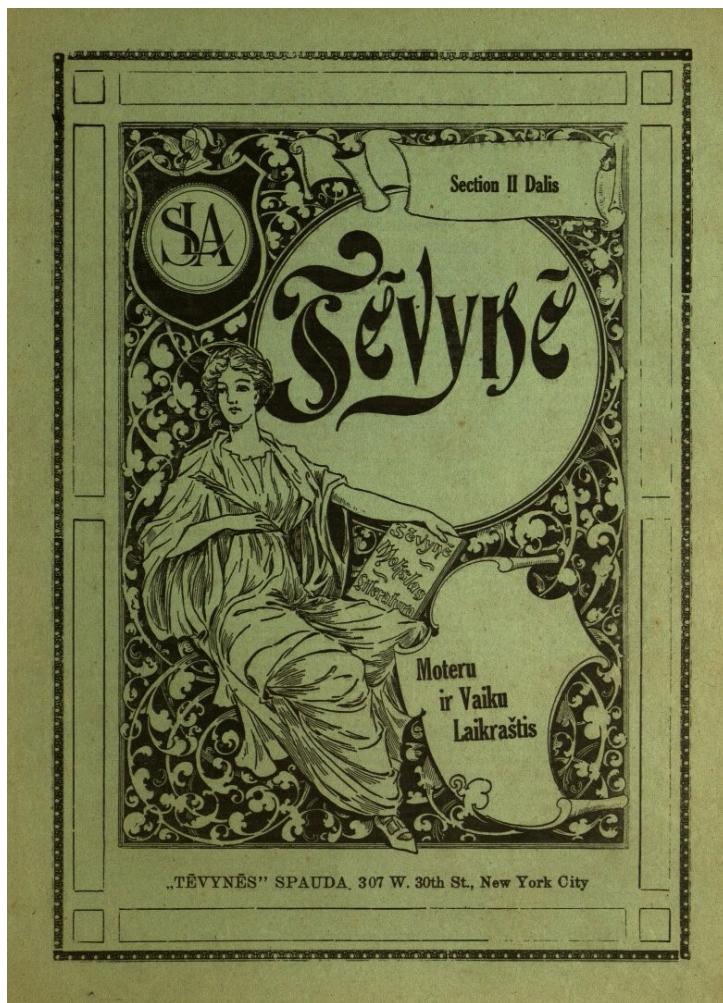
Europoje XIX a. laikomas tautinių valstybių, besiremiančių praeities idealais, gimtosios žemės samprata, kalba, kūrimosi amžiumi. Noras sukurti valstybę paremtas žemės nuosavybe: ne kokios nors, bet istorinės žemės, praeities kartu žemės, žemės, regėjusios tautos genijaus suklestėjimą. Todėl norima atgauti tą žemę, paversti ją saugia tėvyne tautai ir joje kurti tautą. Be teritorijos neįmanoma sukurti tos brolybės ir solidarumo, kurių reikia nacionaliniam idealui. Neįmanoma įdiegti žmonėms giminytės ir brolybės jausmo nepririšant jų prie vietos, kurią jie jaučia esant savą, prie tėvynės, kuri jiems priklauso pagal istorijos teisę. Jie negali realizuoti savo ypatingo tapatumo ir kultūros ateityje, jei neturi pripažintos gimtosios žemės, kalbos, papročių, tautinės savimonės. Ir Lietuvoje šios idėjos buvo gyvos, aptariamose. XIX a. pabaigoje tėvynės „sąvoka ir samprata yra kiek sudėtingesnė, mat santykis su ja yra subjektyvus ir emocinis, ji vartojama kur kas jausmingiau. Kaip ir lotyniško (*patria*). <...> Kita vertus, tai ne tik subjektyvi priklausymo žemei jausena, bet neretai ir specifinės bendruomeninės tvarkos apibrėžtis. Turėti tėvynę reiškia priklausyti bendruomenei, kuri kuria išskirtinę gyvenimo tvarką. Kitaip sakant, politinė sąvoka čia yra susijusi su tam tikru įsipareigojimu konkrečiai vietai ir jos gyvenimo būdai“ (Dementavičius).

I XX a. įžengiamoje su nauja tėvynės samprata. Filosofas Vydūnas ją pakylėjęs iki dvasinio lygmens: „Lyg didis slėpinys sielai iškyla tėvynė. Pasaulis be tėvynės – tarsi lengvai ir greitai perskaitomas puslapis. O norėdamas suvokti tėvynės esmę, turi išmokti ramiai susikaupti savyje. Tik tuomet sieloje tyliai suskambės: tėvynė yra mūsų minčių pradžia ir esmė, slaptinga žmogaus palaima.“ Nepriklausomos Lietuvos filosofas A. Maceina labai aiškiai pasako, kuo tėviškė skiriasi nuo tėvynės: „Tėvynė, kaip aukštesnis dalykas, apima ir tėviškę, ji yra ten, kur yra tauta. Kaip tėviškė yra išplėstasis šeimos namas, taip tėvynė yra išplėstoji tėviškė. Žmogus darosi su tėvyne surištas tais pačiais principais kaip ir su tėviške. Tėvynė yra tautos tėviškė.“ Kol nebuvo tautos, nebuvo ir tėvynės supratimo: „Tautos vietoje senovėje buvo gentis arba didšeimė, todėl ir tėvynės vietą tuomet užėmė

tėviškė.“ Dabar, anot filosofo, „tėvynė yra žemė, kurioje tauta yra suradusi pastovią savo tėviškę, kuri ne tik šimtamečio darbo yra perkeista iš laukinės būties į begalinės vertės gėrybę, bet taip pat surišta su tautos istorija ir jausmų gyvenimu ir dėl to tapusi ne tik ekonomine, bet ir idealine vertybe. Tėvynės sąvokoje yra trys esminiai pradai: žemė arba teritorija, tautos istorija ir pati tauta. Pilnutiniam tėvynės supratimui visi jie yra būtini.“ Tokia dvasia išauginti lietuviai pokariu gynė tėvynę negailėdami savo gyvybės, o išvarytieji ar ištremti taip ilgėjosi tos prarastos idealiosios vertybės. Sovietmetis savaip iškreipė tėvynės sampratą ir griovė tarpukario sukurtą idealą, nes turėjo šlovinti didžiąją tėvynę, kuri lietuviui buvo svetima. Kaip bus matyti, į *tėvynės* sąvoką šiandien įtraukiama ne tik *tėviškė*, bet ir *valstybė*.

Tėvynės samprata lietuviškuose leksikografiniuose šaltiniuose

„Lietuvių kalbos žodynas“ (LKŽ) teikia keletą *tėvynės* reikšmių. Pirmoji atspindi senąją vartoseną, ateinančią iš visų Lietuvos tarmių, paprastų žmonių gyvenimo aplinkos – gimtoji vieta, gimtinė, tėviškė; tėvų namai; ūkis: *Tę buvo mano tėvynė, tę gimiau, augau* Škt ; *Tėvynės nebė[ra], visą kaimą nugrovė ir aparė* Rdn.

Straipsnio iliustracija – žurnalo „Tėvynė“ mėnesinio priedo viršelis (1918, nr. 52) © epaveldas.lt (šaltinis: www.vle.lt)

Iš čia pateiktų ir kitų žodyno pavyzdžių matyti, kad kalbantieji, vartodami sąvoką *tėvynė*, turi galvoje vietą, namus, kur gimė, kur gyveno tėvai. Kai kuriuose ryškesnis atspalvis – namai, kuriuose bus kuriamas naujas gyvenimas, kur gyvens šeima, augs vaikai, kuriems ši vieta jau bus gimtinė, vaikystės namai, paveldėtas turtas.

Tėvynę daiktavardžio *tėvas* vediniu laikė ir Kazimieras Kristupas Daukša savo rankraštinėje gramatikoje. Beje, iš *tėvo* jis kildino vedinius *tėvainis*, *tėvainystė*, *tėvikšta*, *tėviškė*. Tokie dariniai vartoti senuosiuose raštuose.

Tėvonystė (*tėvainystė*): pirmoji reikšmė – paveldėtas turtas: *Man graži tėvonystė teko* B213). Žodyno pavyzdžiuose kalbama apie tėvų namus, kai kuriuose sakiniuose netgi paaiškinama, kad tai tėvo namai, taigi, paveldėjimas ar priklausymas namams eina per tėvo liniją. Tai patvirtina ir Justinas

Dementavičius. Jis teigia, kad „*tėvynė* ženkliną santykį su šeima ir gimine iš tėviškos pusės. Šitaip formuojamas ryšys su vieta, kurioje gimta, ir ji traktuojama kaip paveldo objektas“.

Antroji *tėvonystės* reikšmė – Dievo viešpatija, viešpatystė, karalystė: *Apžadėta tėvonystės dalį dangių su visais šventaisiais apturėtų per Jėzų Christų* Mž113. Kadangi maldose ir apskritai religiniuose raštuose Dievas yra Tėvas, natūralu, kad ir šiuose pavyzdžiuose *tėvonystė* suprantama kaip Tėvo namai, tik vieta neapibrėžta, nes ji suvokiama ne primityviai, o filosofiskai, kaip ir pats Dievas.

Leksemos *tėvykščia* vartosenos pavyzdžių LKŽ pateikia ir iš raštų, ir iš tarmių. Visuose pavyzdžiuose *tėvykščia* vartojama gimtųjų namų, gimtinės, tėviškos, tėvų namų reikšme. Kiekvienas turi savo tėvykščią – nuotaka išeina iš savo tėvų namų ir iškeliauja į vyro tėvų namus, taigi *tėvykščia* yra ten, kur tėvai.

LKŽ duomenimis, leksema *tėvynė* vartojama ir perkeltine reikšme „ko nors kilimo, atsiradimo vieta“, tačiau jos paliudijimų pateikiama tik iš rašytinės kalbos: *Arbatos tėvynė – Kinija* rš.

Tėvynė jaunimo požiūriu

Jaunimui *tėvynė* dažniausiai asocijuojasi su **šalimi** (32,85%). Taip teigė Vilniuje ir Kaune gimę ir augę respondentai (jų ir buvo dauguma), tik trys iš taip atsakiusių pažymėjo kilę iš miestelių (Radviliškio, Kybartų, Viduklės). Tai nėra abstrakti šalis, beveik visuose atsakymuose pabrėžiama, kad *tai gimtoji šalis; šalis, kurioje gimiau ir užaugau; kurioje įgijau išsilavinimą; kurioje gyvena mano tėvai ir seneliai*. Galima pastebėti, kad gimtasis kraštas yra plačiau negu vieta, bet dar ne šalis. Šilčiausi žodžiai parinkti tose anketose, kuriose teigiama, kad *tėvynė* yra **namai** (12,04%). Į juos *visada noriu sugrįžti; juose jautiesi geriausiai, susikalbi gimtąja kalba, žiūri krepšinį, valgai tradicinį maistą ir tave supa tavo šeima; čia visad jautiesi gerai, jauti pilnatvę. Lietuva (5,1%). Iš esmės tai šalies, valstybės įvardijimas, bet kai kuriose anketose jis ypač pabrėžiamas: *Tėvynė – tai Lietuva. Vieta, gimtasis kraštas, namai, gimtinė* (nuo 3 iki 1%) išimtinai figūruoja jaunimo, gimusio ir augusio toliau nuo sostinės esančiuose miestuose ir miesteliuose (Šiauliuose, Alytuje, Klaipėdoje, Panevėžyje, Jurbarko, Utenoje, Anykščiuose, Varėnoje, Telšiuose, Kretingoje, Plungėje, Mažeikiuose, Kalvarijoje), atsakymuose. Iš atsakymų matyti, kad šiems respondentams *tėvynė* yra lokalizuota, ne didžioji šalis – čia namai, šeima, tėvas, žemė, giminė, draugai, čia jie jaučiasi saugūs, savi, reikalingi. Su ta konkrečia vieta juos *sieja artimas ryšys*;*

psichologinis ryšys; prisirišimas. Keliose anketose akcentuojamas kultūrinis ryšis su gimtąja vieta, kultūros ir tradicijų išskirtinumas, ypatinga istorinė praeitis: tai vieta, suteikianti kultūrinę identitetą.

Jaunimo apklausa parodė, kad tiems, kurie augo tėvų namuose, apsuptuose gamtos, matė žemę dirbantį tėvą, žemę, vertinamą kaip turtą, giminių susiėjimus, šeimos ir bendruomenės puoselėjamas tradicijas bei vertybes, tėvynė pirmiausia asocijuojasi su konkrečia vieta, kuri kelia labai teigiamas emocijas. Miesto jaunimas tėvų buto taip apibrėžti negali, nes butas neturi svarbiausių tokiai vietai reikalingų atributų, tad tėvynė vadinti renkasi visą šalį.

Tėvynė tautosakoje

Paremijose *tėvynė* vartojama šalies, gimtojo krašto reikšme. Tai ypač akivaizdu vienoje iš jų, kur aiškiai atskiriama, kas yra tėviškė (tėvų namai), o kas šalis, ir kaip jos viena be kitos lietuviui neegzistuoja: *Be tėviškės nemielia ir tėvynė. Tėvynės sąvoka apima šalį, valstybę, gimtąjį kraštą, tačiau pats santykis su tėvynė yra gana įdomus. Tėvynė atsiskleidžia kaip vertybė, kaip priešprieša kitai šaliai. Joje gera gyventi, nepaisant nepriteklių, gero gyvenimo vilionių. Tėvynė lietuviui daug mielesnė, gražesnė – tai ypač akcentuoja lietuviai, išvykę iš tėvynės ar per prievartą iš jos išvyti. Ją reikia mylėti, ginti, net jeigu tektų paaukoti gyvybę. Žmogus, neturintis tėvynės, yra niekas, kaip paukštis be giesmės. Tačiau kai kuriose paremijose iškyla ir pragmatiniai aspektai – tėvynė gali būti ten, kur žmogus nejaučia nepritekliaus, yra sočiai pavalgęs, be to, visada yra tokių, kurie neturi sentimentų gimtajam kraštui.*

Pasakose leksema *tėvynė* vartojama keliomis LKŽ paliudytomis reikšmėmis. Vienose pasakose matyti, kad *tėvynė* pasakotojui – tai gimtieji ar tėvų namai, kitose kalbama apie tėvo namus kaip paveldimą turtą arba kad tai galėtų būti ir šalis, tačiau sakoma, kad generolas parėjo namo, vadinasi, į tėviškę. Kituose pasakų fragmentuose, greičiausiai, pasakotojas jau turi omenyje gimtąjį kraštą, šalį. Iš pasakų išryškėja, kas yra tėvynė pasakotojui – tai saugi aplinka, kur negali pasiekti net piktosios dvasios, savas kraštas, kelionių pabaiga, brangiausia vieta, dėl kurios verta varžytis, įveikti kliūtis.

Tikėjimuose po tėvynės metafora slepiasi mirtis:

į tėvynę keliauti – mirti: *Laikas jau seniai keliauti į tėvynę, ale šaukimo negaunu.*
Krm.

į tėvynę šaukia – laikas mirti: *Dargi nešaukia tėvynėn*. Trgn.

į tėvynę važiuoti – mirti: *Nieko nepasitaisau, must (matyt) reiks važiuoti į tėvynę*. End.

Tokie pasakymai, tikėtina, ateina iš krikščioniško mokymo apie Dievo Tėvo karalystę – tėvonystę, tėvykščią, į kurią visi nueina po mirties. Tačiau S. Daukantas „Būde senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“ teigia, kad Perūną žemaičiai vadino Bočiu, arba Večiuoju Tėvu, Tėvaliu, nuo to, jog jis pirm viso gyvojo. Vadino jį taip pat Aukštėju, arba Aukštuoju tėvu, nuo to, jog aukštai, beje, danguje, gyvenančiu. Pats Lasickis sakęs, jog žemaičiai dar metuose 1566 Perkūną vadinę tečiu, arba tėvu, kursai motiną savo saulę, per dieną nuvargusią ir nudulkėjusią, vakarą vedęs į pirtį, idant ryto metą vėl linksma keltusi ir žibėtų. Tad susipynus pagoniškam ir krikščioniškam tikėjimui Dievo kaip Tėvo vaizdinys nebuvo kažkas nauja ar svetima.

Tėvynė lietuvių literatūroje

Tėvynės kaip išplėtos tėviškės vaizdinys ypač dažnas XIX a. pab. – XX a. poezijoje. Galima sakyti, kad būtent literatūra iškelia *tėvynės*, o ne gimtinės, tėvų namų, tėviškės sąvoką į pirmą vietą – kaip visa apimančio vieneto. Tai, ko siekta visą XIX a. ir kas įgavo pagreitį XX a. pirmoje pusėje, literatūra įtvirtina menišku žodžiu. Tėvynė ir Lietuva. Tarp šių sąvokų galima dėti lygybės ženklą – „Lietuva, tėvynė mūsų“. Dar XIX a. A. Baranauskas teigia, kad lietuviai turi vieną tėvynę ir ją myli. Apskritai tėvynės meilė yra dominuojanti tema poezijoje. Poetams tėvynė yra graži, jos pasiilgstama, kai esama toli nuo jos, dėl jos lietuviai pasiryžę alkti, vargą vargti, mirti. Tėvynės meilė dar labiau juntama, kai žmogus iš jos išvaromas, kai sugrįžti į ją nėra galimybių. Į Vakarus pasitraukusių rašytojų kūrinuose liejasi skausmas dėl prarastos, kenčiančios tėvynės, slegia nepakeliamas ilgesys. Ryškiausių to meto poetų K. Bradūno, J. Aisčio bei B. Brazdžiono kūryboje atskleidžiamas ypač glaudus ir tvirtas tėvynės ir žmogaus ryšys. Anot K. Bradūno, „mes dantimis įsikandę laikomės Tėvų Žemės“ („Milžinkapiai“). Išeiviai, atplėšti nuo namų, jautė vis didėjančią meilę gimtajam kraštui. Būtent meilė ir ilgesys pagimdė gražiausius posmus, apdainuojančius gimtosios žemės grožį bei jos didingą praeitį, išsakančius skausmą dėl jos netekties, skelbiančius tikėjimą, tautos laisvę, nes tėvynė – visa ko pradžia ir prasmė. Poetai kūrė iš Lietuvos ilgesio, iš nerimo dėl jos likimo. Pagrindinės eilėraščių temos – tėvynės ilgesys, žmogaus, išplėsto iš gimtojo krašto, likimas,

tėvynės lemties apmąstymas. Pavergta tėvynė – jų liūdesio priežastis.

Panašiai jautėsi ir iš tėvynės išplėsti tremtiniai. Tremtinių eilėraščiai buvo rašomi kaip liaudies dainos, jie buvo perduodami iš lūpų į lūpas. Jų kūrybos motyvai – tėvynės ilgesys, sugrįžimas į ją, atsiminimai apie tėvynę, jos gamtą, namus, jai būdingas viso buvusio visaverčio ir harmoningo gyvenimo praradimų reflektavimas. Į tėvynę kreipiamasi kaip į gyvą, kalbiamasi su ja, didžiulė pagarba ir meilė jai reiškiamą rašant didžiąja raide, didžiosiomis raidėmis, kaip ir išeivijos poezijoje.

Pokario partizanai nebuvo atskirti nuo tėvynės, veikė ir kūrė Lietuvoje, tad iš arti matė tėvynės kančias ir pasiaukojimą dėl jos. „Partizanų ir jų rėmėjų kurtos dainos, eilėraščiai yra tragiško istorinio laikotarpio dokumentai, atspindintys laisvės kovotojų patirtį ir kartu perduodantys jų priesakus ateities kartoms“ (Nakienė). Partizanų, kaip ir tremtinių bei išeivijos, dainose Lietuva traktuojama kaip gimtasis kraštas, šalis, valstybė. „Tėvynė piešiama tėviškės vaizdais, o natūrali gimtųjų vietų meilė išsiplečia į tėvynės Lietuvos meilę“ (Jokimaitienė). Būdinga dainų kompozicinė detalė – žūvančių partizanų ištarti paskutiniai žodžiai, juose taip pat išryškėja apibendrinta Lietuvos valstybės sąvoka. Partizanams tėvynė taip pat yra gyva: ji kenčia, jai skauda, ji gali kalbėti, alsuoja, kaip mylimajai jai duodama priesaika. Ypač akcentuojama kova už tėvynę, pasiryžimas aukotis dėl jos. Kaip išeivių ir tremtinių poezijoje iškyla globėjiškas motinos žemės motyvas.

Sovietinėje Lietuvoje po karo likę rašytojai buvo priversti atspindėti sovietinės valstybės interesus ir politiką, skelbti liaudiškumą ir partiškumą, realizmo stiliumi vaizduoti vadinamąją objektyvią tikrovę, ideologizuotą šviesią ateitį, turėjo būti deklaruojama sovietinės valdžios atėjimo neišvengiamybė, besąlygiškas pasitikėjimas komunistų partijos ideologija. Vieni rašytojai susitaikė su sovietine realybe (pvz., V. Mykolaitis-Putinas išleido socializmo statybas šlovinantį eilėraščių rinkinį „Sveikinu žemę“), kiti – nesusitaikę – buvo ištremti į lagerius (pvz., A. Miškinis). Tėvynė išplėsta iki didžiosios sovietinės tėvynės, ir tai jau nebebuvo Lietuva. Tik 7 dešimtmetyje greta tradicinės ir socialistinio realizmo kanonus atitinkančios poezijos buvo rašoma ir vadinamojo tyliojo modernizmo poezija, kuriai būdinga ezopinė kalba, ironiškas požiūris į socialistinę gyvenseną, mitologizmo paieškos. Tėvynės vaizdinys lyg ir buvo kuriamas, lyg ir grįžtama prie tautos, tėvynės, Lietuvos istorijos, tačiau siūloma tėvynę mylėti tyliai, turėti ją širdy, kentėti, bet nesipriešinti sovietinei valdžiai. To meto situaciją turbūt

geriausiai atspindėjo K. Bradūno žodžiai Justinui Marcinkevičiui: „Gerumų jau gana, Justinai, / Reikia teisybės, / Kurios tu pasakyti negali. / Leliumais nepridengsit melo ir niekšybės, / Nuo jų poezija toli.“ Tuo metu rašiusieji apie tėvynę dabar vertinami nevienareikšmiškai, todėl šio laikotarpio *tėvynės* sąvoka čia nenagrinėjama.

Prasidėjus atgimimui ir nepriklausomybės pradžioje neieškota naujų *tėvynės* reikšmių – remtasi į praeitį (Vydūną, Maceiną, Maironį, Brazdžionį, Aistį), spausdinta tremtinių poezija, partizanų dainos ir dokumentai, tremtinių atsiminimai. Taigi vėl iškilo meilė tėvynei, kova už tėvynę. Tokie kūriniai įkvėpė kovoti už laisvę, suvienijo tautą. Tačiau šių dienų rašytojų kūrinuose *tėvynės* beveik nėra. Kaip „Šiaurės Atėnuose“ rašė Marius Ivaškevičius, „[M]ano kartos mąstantiems žmonėms Tėvynės meilė, reiškiamą tais garsiais šūkais ir nepagrįstu idealizavimu, gerokai svetima“. Turėtume suprasti, kad jaunimas atmeta visą amžių puoselėtą *tėvynės* vaizdinį, o gal ieško savo *tėvynės* suvokimo (tačiau jaunimo apklausa to nepatvirtina). Miesto žmonėms *tėvynė* nėra tėvų namai, sodžius, kaimas su savo unikalia gamta, tad nesuprantamas nei išeivių, nei tremtinių, nei poetų apdainuotas tėviškės gamtos grožis, ilgesys, nesuprantamas ir partizanų pasiaukojimas, jų *tėvynės* meilė, nes jaunimas gyvena taikos metu, kai atsigręžiama į save, savo išgyvenimus, žmonių santykius. Šiuolaikinis jaunimas kuria miesto kultūrą, tad jam natūraliai *tėvynė* yra visa Lietuva, šalis, valstybė. Ir nors teigiama, kad jaunimui *tėvynės* idealizavimas yra svetimas, jos ilgesio gaidų galima rasti naujųjų išeivių kūryboje. Literatūros tyrinėtoja M. Kučinskaitė analizavo išeivijos romanus, išleistus 2010–2017 m. Naujausi Gabijos Grušaitės, Vaivos Rykštaitės ir Unės Kaunaitės romanai tik patvirtina, kad lietuvis vis dėlto ilgisi savo *tėvynės*, ją sapnuoja. Taigi, lietuvis, kaip ir anksčiau, prisimena esąs lietuvis ir turįs *tėvynę* tik tada, kai jos netenka.

Šiuolaikinių medijų tekstuose leksema *tėvynė* vartojama dviem reikšmėmis: šalis, valstybė ir gyvų ar negyvų daiktų kilmės vieta. *Tėvynę* turi ne tik žmonės, bet ir gyvūnai, maistas, net daiktai.

Daugiausiai apie *tėvynę* rašoma Šaulių sąjungos, skautų, kariuomenės puslapiuose. Žmonės, pasiryžę stoti į tokias organizacijas, turi susikūrę teigiamą *tėvynės* paveikslą, jie viešai deklaruoja, kad myli savo *tėvynę*, rūpinasi ja, kad esant reikalui eis ją ginti ginklu, nes laisvę apginti galima tik pasiryžus eiti iki galo, kaip pokario partizanai. Šiuo metu, kai visai šalia vyksta karas, grasinama ir mums, ypač svarbu, kad apie *tėvynės* gynimą kalbėtų žinomi žmonės. Tokios

akcijos, matyt, duoda rezultatų, jeigu net Pietryčių Lietuvos 66 proc. jaunuolių Lietuvą laiko savo tėvyne. Atkreiptinas dėmesys, kad atsakinėdami jaunuoliai galėjo pasirinkti kelis iš keturių galimų atsakymų: kaip tėvynę nurodyti miestą, miestelį ar kaimą, kuriame gimė, Vilniaus kraštą, Lietuvą ir kitą šalį, bet pasirinko Lietuvą. Anot rašytojos Vaivos Rykštaitės, tėvynė yra idealizuojama, nes ji toli, į tėvynę jau daugiau grįžtama negu išvažiuojama, vadinasi, tėvynėje gera gyventi. Iš surinktos medžiagos justu, kad yra tokių, kuriems tėvynė nėra svarbu, tačiau jie savo nuomonę greičiausiai reiškia komentais ne medijose, o socialiniuose tinkluose. Medijose esama nepasitenkinimo tėvyne, ją klaidingai tapatinant su valdžia. Vis dėlto daugelis lietuvių supranta, kad valdžia ir tėvynė nėra tas pats, bloga valdžia dar nereiškia, kad galima nemylėti tėvynės ir ją nesididžiuoti, tėvynė yra ne mokesčių mokėjimas, lojalumas valdžiai, ne vien sąvokos ir idėjos, o didžiadvasiškumas ir kasdienis darbas tėvynei. Tie, kam rūpi tik buitiniai reikalai, gali net išduoti tėvynę, todėl visuomenei ir toliau svarbiausias uždavinys – nuolat kurti ir ir žmogų, ir tėvynę.

Apibendrinant *tėvynės* sąvokos aspektus galima pasiremti Kęstučio K. Girniaus „Naujajame Židinyje-Aiduose“ išsakytomis mintimis, kad tėvynė yra daugiau negu valstybė, negu jos valdžia, pamatiniai principai ar konstitucinė santvarka. Tėvynės sąvoka aprėpia daugelį elementų, su kuriais turime gilesnį emocinį ryšį negu su valstybe ar šalimi. Tėvynė yra gamta, artimi žmonės ir bendras gyvenimas, kultūra bei kolektyvinė savimonė ir tapatybė. Tėvynė yra dažnai vaizduojama idealistiškai, kuriant jos įvaizdį neapsieinama be mitų, pagražinimų, nutylėjimų. Polinkis gerai galvoti apie savuosius, tėvynės savybių įvairiapusiškumas yra jos istorinis matmuo.

Straipsnių ciklas „Lietuvių kalbos naujovės ir įdomybės“. Straipsnį rėmė Valstybinė lietuvių kalbos komisija.

Jei norėtumėte publikuoti visą straipsnį ar jo dalį, prašom nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.